

Movitz

Svenska Hornsällskapets medlemstidning

Nr 20, november 2004

INNEHÅLL

vice Ordföranden har ordet.....	3
”Hornister”	3
Inspirerande CD	4
Kalendern	6
Hinrich Philip Johnsen: Concerto per un corno	7
Stockholmsprofiler borta	10
Hört och Hänt	11

TIDNINGSGRUPP

Anita Andersson

08-37 32 67
a.anita@telia.com

Thomas Lindgren

08-720 55 25
lindgren.t@telia.com

Malcolm Page

031-18 09 25
malcolm.page@tele2.se

Lennart Stevansson

08-33 53 28
stevansson@passagen.se

Sven-Erik Sieurin,

hemsideredaktör

070-683 88 08
sieurin@home.se

STYRELSE

Ordförande, vakant

**Brita Jervidalø Jensen,
sekreterare**

040-92 14 33
brita.jervidalø.jensen@lt.slu.se

Johan Jeppsson, kassör

070-89 75 892
jeppsjoan@yahoo.se

Einar Öhman, ledamot

040-12 02 17
einar.ohman@
epsilon.telenordia.se

Carl Magnus Trygg, ledamot

040-26 71 69
carl-magnus.trygg@lund.se

Hans Svensson, suppleant

040-12 68 69
hassehorn@hotmail.com

Joakim Casagrande, suppleant

040-18 42 76

BLI MEDLEM!

Är du inte medlem redan
eller känner någon som
borde vara det?

Medlem blir man genom
att betala årsavgiften
200 kr, 100 kr (stud) eller
300 kr (familj) till
pg 58 31 07-8.

Kom ihåg att ange namn och adress
på inbetalningskortet!

Meddela e-postadress om du önskar
föreningens e-brev.

BESÖK

SHS HEMSIDA

www.shs.home.se

MOVITZ TILL SALU!

Alla Movitz-läsare kan nu
komplettera sin tidskriftssamling
genom att köpa nummer som
saknas för 25 kronor styck eller
fem tidningar för 100 kronor (plus
eventuellt porto). Beställa
går bra att göra av Anita Andersson
på 08-37 32 67

eller a.anita@telia.com
En förteckning över innehållet
i de olika numren finner
du på vår hemsida
www.shs.home.se

UTGIVARE

Svenska Hornsällskapet

TRYCKERI

Litorapid AB, Göteborg

MOVITZ, ISSN 1104-8700

VICE ORDFÖRANDEN HAR ORDET

Så har hösten så smått också kommit till Skåne. Alla små hornistspiror har förväntansfullt mött upp till sin första hornlektion på Kulturskolorna runt om, lärarna har efter ihärdiga förberedelser och med friskt mod planerat terminen, glada och spända såväl amatörer som professionella hornister står inför spelarets möjligheter, svårigheter och nya erfarenheter...

Med höst börjar också planeringen av året för hornsällskapets fortfarande rätt så nya styrelse. Vi har träffats och pratat och skrattat och funderat kring både genomförbara och inte så genomförbara idéer. Som tidigare år är ju höjdpunkten årsmötet där mer eller mindre allt kan hända. Våra planer har slutat vid antingen 5-6 mars eller 12-13 mars, så boka i era almanackor redan nu. God planering är nyckeln till en lyckad helg – eller hur? Vi har en hel del idéer själva, men naturligtvis blir vi också mycket glada för önsknigar, behov eller

begär ni hemligt sitter inne med eller bara lösa funderingar kring vad ni vill årsmöteshelgen ska bringa er. Det är ju medlemmarnas träff!

Annars har just denna helg varit en rätt så intensiv hornhelg. Hornklassen från Stockholm var på besök här hos hornklassen på Musikhögskolan i Malmö. Torsdag gav Malmöhornisterna en lunchkonsert i Caroli kyrka och i lördags var det gemensam konsert i S:t Andreas kyrka. Det blev en jättebra timme med massor med horn. Och som gräddig avslutning spelades *Titanic-Fantasy* för 15 horn! Hur kul som helst! Många blanka ögon blev det...

Vi planerar också att ha en liten hornträff här i Lund den 23 oktober. Alla som vill är hjärtligt välkomna – vi hoppas på stor uppslutning från både proffs och amatörer, unga och gamla. Kvällen på Palaestra kommer att innehålla både föreläsning, konsert, middag och fest!

Hoppas alla intresserade har hittat informationen på hemsidan! Vi återkommer med bilder och sammanfattning i nästa Movitz.

Så, som ni förstår håller vi igång här i syd. Det hade varit jättekul att få höra vad som händer runt om i resten av landet också. Kom ihåg att det är möjligt att informera alla oss andra via hemsidan – både med artiklar, info om konserter, skivor, noter, bilder och allt annat!

Själv står jag nu framför en fullpackad höst med nytt jobb, "Dvorakhöst" med Akademiska Kapellet i Lund och en hel del ensemblespel. Har dammat av hornet och ska prova kombinera två världar med både jobb och horn. Kul!

Hoppas ni alla får en fantastisk höst – och spelar på så mycket ni kan!

Ses vi inte innan - så ses vi i mars!

Britta Jervidal Jensen

"HORNISTER"

Förstasidans bild är efter originalgrafik av Anders Noe. Han är född 1931 i Haderslev, Danmark, och verkade som lärare fram till 1991. Konstnären har gått kurser i teckning, modellering, kroki och grafik vid bland annat Svendborg Kunstscole och är i övrigt autodidakt.

"Människor och djur är en outtömlig inspiration" säger Noe. Ute på stan eller på resa, alltid finns det något att titta på. Musiker, en gammal dam, höns eller en stor man med en liten hund; Noe tar med

sig minnesbilden och tecknar en skiss. Ibland blir den liggande, men ibland används skissen i en teckning eller ett grafiskt blad. Titlar som *En musikalisk hund*, *Ljugarbänken* och *Tidningsläsarna* visar något om Noes motivval.

Han har ställt ut vid: Konstnärernas sommarutställning i Tistrup 1995, -98, -99, -02 och -04, Konstföreningen Tobaksfabrikken i Lemvig 1994, -95, -96, -97 och -98, Grafik -95 i Ålborg och många andra ställen i Danmark. I Sverige har Noe deltagit i Konstens vecka i

Jönköping 1996 på Dymlingen, ställt ut i Konstnärsgården i Jönköping 1998 och på Hallska gården i Gränna 2002.

Konstnären bor på Fyn och kan kontaktas via någon av dessa adresser:

Anders Noe

Toftevej 18

DK-5771 Stenstrup

tel +45 6226 1228

e-post: andersn@mail.mira.dk

Anita Andersson

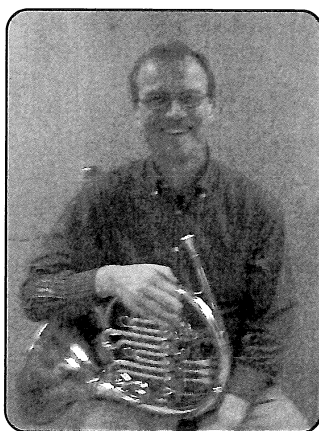
INSPIRERANDE CD

Svenska kammarorkestern i Örebro har spelat in en intressant skiva, nämligen: *Haydn Symphonies, Vol. 27. Symphonies Nos. 50, 51 and 52, Swedish Chamber Orchestra, Béla Drahos. NAXOS 8.555324*. Inspelningen gjordes år 2000, och skivan gavs ut under 2003. Hornister är Bengt Olerås i Svenska Kammarorkestern och Lennart Langer från Norrköpings Symfoniorkester. Både Bengt och Lennart fick med kort varsel uppgiften att spela de delvis mycket höga stämmorna, vilka många andra hornister gärna lämnar över till trumpetare. Bengt (horn 1) letade i Sverige, England och Norge efter ett lämpligt instrument, men fann till slut att kollegan Hans-Erik Grimells Paxmanhorn med högt F-horn tillsammans med ett munstycke lånat av Gunnar Wennberg var det ideala. Även Lennart (horn 2) spelade in på ett Paxmanhorn.

Haydn och hornen

1761 anställdes den då 29-åriga Joseph Haydn som vice kapellmästare hos prins Esterhazy. Där fick han snart möjlighet att utöka den lilla stråkensemblen till en liten kammarorkester med bland annat två hornister. 1766 blev han kapellmästare vilket han fortsatte att vara fram till 1790, då han gick i pension i Wien. Till Haydns uppgifter hörde att hålla musikakademier varje tisdag och torsdag mellan kl 14 och 16. Han skrev till dessa evenemang kammarmusik, symfonier och pianomusik. Till andra tillfällen komponerades opera, kyrkomusik och sångspel. Han utvecklade hornets roll i musiken och lät verkligen hornisterna glänsa både i orkestern och i kammarmusiken. Vid den

här tiden var barockens klarinoteknik på väg att tas ur bruk, men den kan ännu spåras i Haydns hornstämmor, till exempel i ett *Cassatio* i D-dur från cirka 1761-65 för soloviolin, viola, bas och fyra horn. I menuetten finns citat från den egna *Hornsignal*-symfonin i tredje- och fjärdehornstämmorna. Temat sägs ha sitt ursprung i en kroatisk signal. Det finns även ett *Divertimento* för horn, violin och

Bengt Olerås

cello som skrevs för hornisten Thaddäus Steinmüller (anställd hos Haydn från 1767 och ca 10 år framåt). I stycket används både högt och lågt register, och svårighetsgraden visar vilka högklassiga musiker Haydn hade tillgång till. 1767 hade han tre hornister i kapellet i Esterhazy. Tidvis fanns där till och med fyra stycken, och i symfonierna 13, 31 och 72 använde

Haydn fyra horn i orkestern. Tre av dem var förutom Steinmüller, Johann May och Karl Franz. Den sistnämnde var den högst betalde musikern i orkestern och han

Hornkonsert nr 2 (Hob VII d4) finns inget originalmanuskript kvar, men det finns en tidig kopia från 1767 som inte har orkesterhornstämmor, och en annan kopia där det är inkluderat två tuttihornstämmor.

Tre symfoniperioder

Man brukar dela in Haydns symfonier i tre perioder. Den tidiga är av förklassicistisk typ med basso continuo och till dessa hör den så kallade *Hornsignal*-symfonin. Vicekapellmästare Haydn ville imponera på sin nye arbetsgivare och komponerade en symfoni med glänsande hornfanfarer kring 1763-65. Här finns fyra solistiska hornstämmor i bland annat ett jakthornstema i den första satsen. Haydn var mycket förtjust i jakt, men hornmotivet i denna symfoni är trots detta mer likt militära signaler och postiljonsignaler. I en tidig notavskrift från 1765 av symfonin står också angivet *Cor de poste de Nuremberg*. I mellanperioden minskar gradvis operastil-inslagen i musiken. Här är Haydn avslappnat kreativ. Han brukar ny sofistikerad blåsarinstrumentation och kontrapunkt infiltrerar stilen. Ett exempel från mellansymfonierna är nr 48, *Maria Theresia*, från 1772. Den är samtida med viktiga stråkkvartetter och mogna pianokonsalter. Under den tredje perioden råder en perfekt enhet mellan upp-

Notex 1: Symf 50, sats III, Menuetto, Corno I

in Do alto

framträdde senare som solist både inom och utom landet. Haydn skrev också fyra konserter för jakthorn *Concerti per il corno di caccia* till sina hornister. Av

finningsrikedom och strukturell logik. *Oxfordsymfonin*, nr 92, från 1788 visar Haydn i full mognad och summerar hans tidigare erfarenheter. Ett annat exempel är

La Chasse, Jakten, från 1781. Då var Haydn den erkänt störste kompositören i Europa, och symfonin gjorde stor succé. I finalen finns ett autentiskt jakt-hornstema och det beror på att satsen ursprungligen var Ouvertyr till operan *la Fedeltà Prenista*. I denna opera hade jaktens gudinna Diana en viktig roll, så därför var det självklart att använda horn i orkestern. Den långsamma satsen går tillbaka på en sång från tiden och har blåsarstämmor. Bruk av blåsare i långsam sats var ovanligt, men Haydn förklarade senare sina nya idéer så här: *Jag kunde, som orkesterns ledare, experimentera. Jag kunde observera vad som förstärkte eller försvagade en effekt(...) Jag kunde ta risker, eftersom jag var avskuren från världen(...) och därför blev jag av nödvändighet originell.*

Symfonierna på inspelningen

Skivans symfonier hör till mellanperioden, och är från åren 1771-73. Nr 50 har teman i de två första satserna från marionettoperan *Philemon och Baucis* prolog, och den operan spelades antagligen vid kejsarinnans besök. Därför är det möjligt att symfoni nr 50 liksom nr 48 komponerades inför kejsarinnan Maria Theresias besök.

Den första satsen inleds med ett majestätiskt adagio. Sedan följer ett tretakts-allegro där inspelningens höga hornstämmor (C alto i hela symfonin) smälter väl in i orkesterklangen. Andra satsen är

ett stråkandante; melodin gungar fram med hjälp av trioler. I symfonins menuett är temat godmodigt och trumpeterna

signalerar festmusik. Förstahornstämman framförs till synes obesvärat på skivan och det är ändå trestrukna d som spelas många

synkoperade motiv, likt i Vivaldis musik. Sats två börjar med ett solo som går upp till trestrukna ess i förstahornstämman,

Notex 2: Symf 51, sats II, Adagio, Corno I

in Mi_b / Es

Solo

p sostenuto

Notex 3: Symf 51, sats II, Adagio, Corno II

in Mi_b / Es

Solo

p sostenuto

gångar. (Notexempel 1) Fjärde satsens presto jagar fram i stråket, avbrutet av blåsarkommentarer och plötsliga dynamikskiftningar och generalpauser.

som avlöses av horn två i det allra lägsta registret. (Notexempel 2 och 3) Detta repriseras med dramatisk musik mellan omtagningarna. Tredje gången får andra

Notex 4: Symf 51, sats II, Adagio, Corno II

in Mi_b / Es

Solo

p

Haydn öppnar symfoni nr 51 unisont; en klassisk Sturm und Drang-start. Musiken uttrycker livskraft med korta

hornisten träda fram i solistiska triol-löpningar. (Notexempel 4) Man hör här ett mycket vackert hornspel av Bengt och Lennart, elegant och säkert.

Sats tre har en stolt karaktär. I trio två spelar förstahornet i det högsta registret, upp till trestrukna f, (Notexempel 5) medan andrahornet briljerar med en snabb figur neråt. (Notexempel 6) Den sista satsen är en enkel dansmelodi med bland annat kraftfulla

Notex 5: Symf 51, sats III, Trio II, Corno I

in Si_b / B alto

p

dramatiska mellanpartier och framträdande horn- och oboestämmor.

Den sista symfonin, nr 52, går i moll och klingar på något sätt olycksbådande. Även denna symfoni börjar unisont; Haydn befann sig tydligen i en Sturm und Drang-period. Första satsen bjuder förstahornisten på ännu en utmaning i form av högt c-horn. Där finns flera överraskande vändningar i tematiken och uttrycket är dramatiskt. Kammarorkesterns stråkar fraserar musiken på ett levande sätt, och hornklangen har fått en (alltför?) diskret plats i orkesterbilden. I sats två spelar sordinerade stråkar teman som låter som värdig balettmusik medan menuetten har ett lustigt bakvänt tema. I finalen drivs temat stundtals synkoperat framåt och båda hornen lyfter mot höjden.

Avslutning
Den här musiken får åtminstone mig att fundera på hur det kan ha låtit i Haydns kapell. Han måste ju ha haft några helt enastående musiker i orkestern. Vi får nöja oss med vår tids tolkningar och det är ju också imponerande. För dem som ännu inte har hört denna cd väntar fin musik och strålande hornspel. Skivan pryder sin plats i alla hornisters skivsamling och rekommenderas varmt av

Anita Andersson

Notex 6: Symf 51, sats III, Trio II, Corno II

in Si_b / B alto

Källor

Muntligt: Bengt Olerås

Skivkonvolut:

NAXOS 8.555 324. Haydn Symphonies 50-52. Swedish Chamber Orchestra, Béla Drahos.

Philips 95 00 518. Haydn Sinfonien nr. 31 "Hornsignal", nr 73 "La Chasse". Academy of St. Martin-in-the-Fields, Neville Marriner.

Hungaroton SLPX 12469. Symphony no. 31 in D major "Mit dem Hornsignal", Divertimento in E flat major, Cassation in D major, Ádám Friedrich horn, Liszt Ferenc Chamber Orchestra, Budapest, János Rolla dir.

Supraphon 1 10 12 02. Symphony No 92 in G Major "Oxford", Symphony No 48 in C Major "Maria Theresia", Prag Chamber Orchestra, Dean Dixon.

EBS 5052, Classique Virtuoso, solo Ifor James, dir Vladislav Czarnecki, Südwestdeutsches Kammerorchester Pforzheim.

Archiv Produktion 195 005 SAP, J Haydn Konzert für Trompete und Orchester Es-dur, Konzert für Horn und Streichorchester Nr. 2 D-dur, Rolf Lindhorn, Christoph Stepp dir, Sinfonie-Orchester des NDR Hamburg.

Schwann Musica Mundi VMS 2008, J Haydn Jagdmusiken Erich Penzel, Walter Lexutt, Nicolaus Grüger, Paul Raspe, horn, dir Helmut Müller-Brühl.

KALENDERN

26 oktober

Markus Maskuniitty spelar Esa-Pekka Salonens konserttyd och Filharmonikernas Blåsarkvintett med Kristofer Öberg som hornist spelar György Ligetis 10 stycken för blåsarkvintett kl 19.30 i Grünwaldsalen.

31 oktober

Einar Öhman medverkar i C Nielsens Serenata in Vano och Beethovens Septett på Palladium i Malmö.

3 december

Västerås Sinfonietta spelar K Atterbergs hornkonsert med Ib Lanzky-Otto som solist i Västerås konserthus.

5 december

Henrik Halén spelar Schuberts oktett på Palladium.

6 december

Brahms Horntrio på Palladium med Einar Öhman.

18 februari

Filharmonikernas Blåsarkvintett spelar Luciano Berios Opus number ZOO och Anton Reichas Blåsarkvintett i Ess-dur op 88:2. Hornist är Kristofer Öberg.

mars

SHS årsmöte äger rum i Skåne någon av de första helgerna denna månad.

10 april

Göteborgs konserthus, Stenhammarsalen. G Ligetis och J Brahms horntrios med Tero Toivonen som hornist.

HINRICH PHILIP JOHNSEN: CONCERTO PER UN CORNO

Något om Sveriges första hornkonserter med utgångspunkt från biografi, verkbeskrivning och proveniens.

Introduktion

Föreliggande artikel ämnar kortfattat behandla den första solokonsert som skrevs för valthorn på svenskt territorium. Då tonsättaren för en anonym tillvaro i modernt musikkliv är en summarisk biografi nödvändig för att placera verket i sin kontext, av samma anledning bör verket beskrivas i sin helhet och olika kvaliteter poängteras. Verket belyses vidare utifrån samtida hornkonserter av Förster och Telemann varefter artikeln avslutas med en proveniensbeskrivning.

Biografiska noteringar

Johnsens födelseår är ännu höljt i dunkel men med utgångspunkt från anteckningarna efter hans död är år 1716 mest troligt¹. Johnsen turnerade som orgelvirtuos i Tyskland och blev medlem i Adolf Fredriks privata kapell år 1735. I detta hov verkade han som klaverspelare och komponerade sin enda opera: *Die verkaufte Braut* (Brudköpet, 1742). Då Adolf Fredrik kallades till hovet i Stockholm, som Sveriges kronprins, följde hans kapell med. Johnsen fick tjänst som organist i Klara församling, en ställning som han höll till sin död år 1779. Som den högt äktade musiker och lärare Johnsen var fick han i uppdrag att undervisa drottning Lovisa Ulrika i generalbasspel. Resultatet lät sig inte vänta och inom kort kunde hovet höra sin drottning ge konserter i Stora Galleriet på slottet. Utöver Lovisa Ulrika undervisade Johnsen ett stort antal elever och däribland den än i vår tid namnkunnige stråkkvartett-pionjären Johan Wikmansson. Som musiker fick Johnsen ett ganska stort inflytande under den Gustavianska erans första år men nådde aldrig de högsta positionerna som hovkapellmästare utan verkade som kapellmästare för den franska operatruppen som kom till Stockholm år 1753. Den konsertserie som Roman hade etablerat i Stockholm överförde Johnsen till Rådhuset där otaliga konserter gavs.

Hornkonserterna är skrivna i maj år

1751², ett år som blev händelserikt i Stockholm. I mars hade kung Fredrik I avlidit men han kom inte att begravas förrän i september samma år och det nya kungaparet Adolf Fredrik och Lovisa Ulrika kröntes redan i december. Johnsen gjorde sina offentliga konserter fram till år 1750 men enligt dagspressen, gjorde han sedan uppehåll fram till år 1760.³ Året då hornkonserterna skrevs gav Johnsen alltså inga offentliga konserter, vilket rimmar dåligt med att ytterligare en tillfällighetskomposition utöver hornkonserterna hade tillkommit strax innan: dubbelkonserterna för två fagotter i F-dur.

Verkbeskrivning

Hornkonserterna inleds med en treklansrakett följd av skarp punkterad rytmik avlöst av trioler. I fjärde takt kontrasterar ett mjukare tema i dominant-tonarten och modulerar mot huvudtemat i subdominanten. Inledningen avrundas och med en halv taks förskjutning etablerar hornet sitt första soloinpass. I korta kommentarer duellerar orkester och solist för att så småningom låta hornisten lämna över till ett längre orkesterparti efter en halsbrytande triollöppning. Inledningen återkommer i dominant-tonarten avlöst av en fantasipräglad genomföring i solostämman. Återigen följer ett modulerande parti med tyngdpunkt i subdominanten och huvudtemat blir riktmärke fram till ytterligare en fantasi över nya och gamla teman; kanon och fugeringar avlöser varandra med starkt kopplade motiv (se notex. 1). Satsen avslutas med inledande teman vilka dels varierar dels bibehålls. Satsen slutar som många av de tidigare frassluten, med stigande och fallande tonikatreklang, först punkterad sedan i trioler.

Andra satsen (notex. 2) bibehåller Ess-durtonaliteten och följer den italienska konsertformen med sin karaktärsbeteckning *adagio*. Det för den tiden typiska inledande unisonspelet inleder satsen för att i tredje takt dela ensemblen i trestämmighet. Melodin förs av basen och en kontrapunkterande överstämma är placerad i violiner och viola. Efter ett par takter i subdominant och dominant landar

man ånyo i tonika för att gripas av reminiscenser från första satsens pendlande mellan punkterad rytmik och triolrytmik. Inledningen avslutas, som hela satsen, med fallande punkterad gestik som samlas av tydligt markerad tonika. Satsen utvecklas endast begränsat då de inledande tretton takterna för det mesta upprepas identiskt, en kadens avbryter satsen och på ett par takter avslutas satsen på samma finstämda sätt som den började.

Tredje satsen karaktäriseras av mångfacetterad rytmik och växlande känslöstämningar. Karaktärsbeteckningen *Vivace* fastslår den italienska konsertstilen som vid mitten av 1700-talet hade blivit allena rådande i Europa. Inledningen är starkt präglad av punkterad rytmik men växlad med trioler och raka rytmer blir rytmstrukturen varierande. Ess-tonaliteten är väl fastslagen när en ersättningsdominant till dominanten framträder i takt 22. Karaktären växlar direkt när den offensiva punkterade rytmiken byts mot den defensivare dominanten via dess ersättningsdominant. Satsens plötsliga metamorfos bryts lika plötsligt av flödande Ess-durtrioler i andraviolin som imiterande svaras av förstaviolin. Cantalena avsnitt kontrasterar den oftast skarpa rytmiken och tonartens offensiv. Satsens material är varierat men utvecklas sällan utan i stället upprepas – som i andra satsen – fraserna ofta. Det är mycket tack vare enstaka motivs egenheter som satsen bibehåller åhörarens intresse.

Det finns ofta sammanlänkande motiv mellan satserna och man slås exempelvis av likheten mellan slutet i första och sista satsen; en skarp rytmik som avlöses av rundare, fallande trioler. Den ständiga växlingen mellan de tre rytmmomenten rak, punkterad och triol återfinns alla i de tre satserna och en tonal-rytmisk likhet mellan huvudtemat i andra satsen, C-avdelningen i första satsen (takt 59) och en bit in i sidotemat i sista satsen (takt 15) är påtaglig.

Johnsens konsert versus Försters och Telemanns konserter

Johnsens konsert fyller en viktig roll i den repertoar som finns bevarad från tidigt

1700-tal. Verken från tiden är inte många och av de verk som finns bevarade är endast ett fåtal så högt värderade att de anses vara en repertoarmässig tillgång. Verken av exempelvis Hampl och Röllig har inget större estetiskt värde men vittnar i stället om samtidens horntraditioner. Hornisterna vid Dresdnhovet anses vara de som genom experimenterande utvecklade speltekniken och försökte överbygga hornets spridda partialtoner. Johnsen som själv med all sannolikhet inte trakterade hornet ägnade det heller ingen möjlighet för spelteknisk utveckling eller innovation. Konserten är därmed även speltekniskt sett ett standardverk för sin tid och kan med all rätt jämföras med de båda mycket fina konserterna av Christoph Förster. Omfånget är tämligen begränsat från noterat c1 till e3 och någon utvecklad handhornsteknik behövs inte för att framföra verket då avsaknaden av stopptoner är påfallande. Den för den tiden så typiska melodikonstruktionen kring den brutna treklängen är skolexemplet: när brytning av dominantseptiman placeras i hornstämman spelas alla toner utan tersen, dvs. noterat h1, en ton som annars skulle kräva stopp (se notex. 1, takt 78). Likheter med Försters konsert är slående, Förster som – likt Johnsen – var kapellmästare besatte inga bredare kunskaper i instrumentet men skrev utomordentligt musikalisk musik för hornet. Omfångsmässigt är konserterna mycket lika med Johnsens, den ena konserten tangerar noterat e3⁴ medan den andra endast c3.⁵ Båda har tonarten Ess-dur i yttersatserna medan mellansatserna i båda konserterna går i c-moll, Johnsen behåller samma tonart genom hela konserten. Den konsert som finns bevarad bl.a. i Dresden har även samma rytmiska komplexitet som Johnsens konsert men besitter ett flöde som Johnsen aldrig uppnår i sin konsert.

Både Johnsen och Förster inleder med fyrafjärdedelstakt men Förster väljer tvåfjärdedelstakt till sina finalsatser medan Johnsen likt Telemann väljer trefjärdedelstakt. Telemanns konsert sticker i viss mån ut från Johnsen-Förster-trilogin; Telemann väljer D-dur och en statisk rytmik, en rytmik som till följd av sitt sextondelsflöde uppnår ett klassiskt barockgung. Registret blir mer begränsat i och med tonarten och högre än noterat d2 skriver Telemann aldrig. Likt Försters konsert byter Telemann tonart till

parallelltonarten i andrasatsen. Av de tre tonsättningarna är Johnsen den yngsta (1717–1779) (Telemann: 1681–1767, Förster 1693–1745) och representerar en senare stil, snarare galant/rokoko än Telemanns och Försters högbarocka. Rokokons korta impulser och motiviska kompositionssätt märks tydligt i Johnsens verk.

Proveniensen

Konsertens proveniens är mycket intressant och borde undersökas närmare. Tyvärr kräver detta ytterligare forskning och faller utanför artikelns tidsram. Vad som dock är klart är att konserten kom i director musices Christian Wenster d.ä. ägo någon gång under 1700-talets slut. Director musices-tjänsten innebar att ombesörja musikinramningen vid de akademiska högtiderna på Lunds universitet och en ensemble drivs kontinuerligt från år 1745 och har gjorts så fram till i dag. Wenster åkte år 1785 till Stockholm för att ta del av en musikauktion där bl.a. drottning Lovisa Ulrikas cembalo fanns för budgivning. Cembalon köptes av Wenster och donerades senare till Akademiska Kapellet i Lund. Troligen köptes även notmaterial in vid denna Stockholmsvistele och det är inte omöjligt att Johnsens konsert lades till Wensters samling just detta år. Från Johnsens penna finns även en tresatsig sinfonia i F-dur bevarad i samma samling.

Familjen Wenster var en stor musikerfamilj med åtminstone fyra generationer musiker. Den gemensamma nämnaren för dessa var samlandet på musik. Uttryckligen sparades musik som av samtiden ansågs omodern och förlegad för att vittna om äldre tiders musicerande. Detta bäddar för problem då tidigare kapellmästare Friedrich Kraus med stor noggrannhet endast valde musik som verkligen kunde användas av kapellet. Wenster däremot köpte alltså material för dess historiska värde och för sitt eget samlarintresse, varvid vi får problem att avgöra vilken musik som verkligen användes av Akademiska Kapellet under Wensters director-musicestid. Men med hänsyn till konsertens krävande clarinoartade spelteknik och de nya wienklassiska stilströmningarna i Europa kan man nog dra slutsatsen att verket aldrig kom att uppföras av någon av akademiska kapelllets amatörhornister. Verket fick därmed ligga i dvala i närmare två hundra år och återupptäcktes förmodligen först vid den riksomfattande manuskriptinven-

teringen som gjordes för RISM-projektet under mitten av 1900-talet.

Avslutning

Konserten är ett svårspelat verk men med en gracil musikalitet som borde tilltala varje älskare av 1700-talets musikstilar. I en tid då nya markvinningar görs och man söker sig längre och längre från standardverken faller konserten väl på plats. Verket finns att avnjuta på CD-skiva för lyssnaren och för musikern finns verket även utgivet; vad vi däremot saknar i tider av historiskt musicerande är förstås en inspelning av konserten på barockhorn! När Musica Svecia spelade in skivan *Solo Concertos*⁶ med endast svenska solo-konserterna från 1700-talet representerades Agrell och Zellbell två gånger medan Johnsen endast en gång och då med dubbelkonserten för två fagotter. Jobbet är alltså ännu inte gjort...

Eric Wahlsteen

¹ Nordenfelt-Åberg, Eva & Eppstein, Hans: *Hinrich Philip Johnsen*, Stockholm 1982: Adebe

² Anteckning på Johnsens autograf till verket, Lunds Universitetsbibliotek: Saml. Wenster J: 22

³ Nordenfelt-Åberg, Eva & Eppstein, Hans: *Hinrich Philip Johnsen*, Stockholm 1982: Adebe

⁴ Utgiven av William Scharnberg 1981, manuskript föreligger i Samling Wenster i Lunds Universitetsbibliotek med signum I: 1-17b

⁵ Utgiven på Friedrich Hofmeister Musikverlag, Leipzig av Kurt Janetzky 1955. Manuskript föreligger i Sächsischen Landesbibliothek i Dresden med signum MUSICA 2723/0/4 och i Samling Wenster i Lunds Universitetsbibliotek med signum I: 1-17b

⁶ *Solo Concertos* med Concerto Copenhagen, Andrew Manze: MSCD 411

Notutgåva

Johnsen, Hinrich Philip: *Concerto per un Corno*.
Edition: Eric Wahlsteen, Not och Musik Ateljé
Sinnebilden Malmö, ISMN M-9006026-0-2.
<http://home.swipnet.se/nmas>

Skiva

*Grace and Beauty, Swedish Music from 1700 and
1900* Nationalmusei Kammarorkester: Gunnar
Wennberg, horn, Claude Génétay, dir.
ARTE CD 7117

Notexempel 2

Musical notation for Notexempel 2, measures 1-5. Treble clef, bass clef, key signature of two flats. Includes a "Vi II e Via" marking above the treble staff.

Musical notation for Notexempel 2, measures 6-9. Treble clef, bass clef, key signature of two flats.

Musical notation for Notexempel 2, measures 10-13. Treble clef, bass clef, key signature of two flats. Includes trills (tr), triplets (3), and dynamics *p* and *pp*.

Notexempel 1

Musical notation for Notexempel 1, measures 73-77. Treble clef, bass clef, key signature of two flats. Includes dynamics *p*, *f*, and markings *D*, *A*, *Av*.

Musical notation for Notexempel 1, measures 78-81. Treble clef, bass clef, key signature of two flats. Includes dynamics *f*, *p*, and markings *A*, *tr*, *tr*.

Notexempel 3

Musical notation for Notexempel 3, measures 1-7. Treble clef, bass clef, key signature of two flats. Includes triplets (3).

Musical notation for Notexempel 3, measures 8-11. Treble clef, bass clef, key signature of two flats. Includes trills (tr) and triplets (3).

STOCKHOLMSPROFILER BORTA

UNDER ÅRET HAR HORNISTERNA KURT PUKE
OCH BO WALLIN GÅTT BORT.

Kurt Puke skolades som militärmusiker och var verksam i Radioorkestern från 50-talet till början av 80-talet. Efter pensioneringen fortsatte ett aktivt musicerande ända fram till bortgången. Han var ledare för Par Bricole-musiken, spelade i FBU-kåren och i Sundbybergs Orkesterförening i många år. Puke var en föreningsmänniska och hedersman.

Bo Wallin var i sitt yrkesliv civilingenjör, och arbetade mycket med utbildning och kurser, ofta på resande fot i Ostasien. Familjen och hans stora fritidsintressen långfärds-skridskoåkning, segling och musik borgade för ett aktivt och omväxlande liv. Han spelade först trumpet och Ess-kornett och tog upp valthornet på uppmaning av studiekamrater vid mitten av 60-talet. I Stockholms amatörmusikliv var Bosse Wallin ett känt namn. Han var i många år medlem i Blåskvintett 66, Matteus Symfoniorkester och var inte minst en musikalisk drivkraft inom Mazerska kvartettsällskapet där han särskilt värnade om blåsarerna. Vid Mazerskas möten spelade han genom åren de flesta stora kammarmusikverk med valthorn i partituret. Vid begravningen i Sollentuna kyrka 13 februari framfördes Puccinis Crisantemi för stråkkvartett, Bachs Jesu bleibet meine Freude på trumpet, Lloyd Webbers Pie Jesu med sång och långsamma satsen ur Hindemiths Kleine Kammermusik för blåskvintett.

Bo Wallin

HÖRT OCH HÄNT

SKIVOR MED BABORÁK

Radek Baborák är idag en av de mest spännande hornisterna i den nya unga horngenerationen. Han är född 1976 i Tjeckien och kommer från en musikerfamilj. Redan vid 8-års ålder började han spela horn för professor Karol Krenek. När han var 12 år vann han sin första horn-tävling, Concertino Praga Radio Competition. Åren 1989-94 studerade han för professor Bedrich Tylsar i Prag. Han blev solohornist i Tjeckiska Filharmonin 18 år gammal. I Münchenfilharmonikerna hade han samma position 1996-2000. En kort period var han i Bamberger Symfoniker. Idag är han solohornist i Berlinfilharmonikerna. Han är pristagare i de stora tävlingarna i Genève, München och Markneukirchen. Baborák är även en aktiv kammarmusiker och är medlem i blåskvintetten Afflatus som vann kammarmusikklassen i München 1997. Han efterträdde Hermann Baumann som gästlärare vid Arturo Toscanini Music Foundation i Bologna 1998-2000. Baborák är väldigt aktiv i inspelningsstudion. Jag har lyssnat på honom: en Supraphoneinspelning med Otmar Schoecks hornkonsert och Paul Dukas Villanelle (i orkesterversion). Hornspelet är fantastiskt med en flexibilitet och musikalitet som är ett föredöme för oss hornister. Den andra CD:n jag lyssnat på är en inspelning från GZ-Records med musik av Stich-Punto (konsert nr 5), Rössler-Rosettis och Josef Haydn. Mozarts konsertrondo KV 371 och Michael Haydns bearbetning av romansen ur 3:e hornkonserten av Mozart är med på samma platta. Även denna inspelning är härlig att lyssna till även om jag tycker att han borde göra mer dynamiska kontraster i konserterna. Han har även spelat in J S Bachs solocellosviter (3st) på Octavia Records och Rosettis hornkonsert på Arte Nova. Glières hornkonsert finns även inspelad liksom Beethovens sextett op 81b med Petr Henrych på 2:a horn. En CD med horn och piano finns, där man kan bland annat höra Kofrons sonat. Det finns även inspelningar med blåskvintetten Afflatus där Baborák medverkar. Vid sökning på nätet (Google) på Baborák fick jag 879 träffar, så ni som vill veta mer har mycket

information att hämta från nätet. Efter genomlysning av de två skivor jag lyssnat på väntar jag med spänning på hans första gästspel i Sverige.

Lennart Svensson

NYANSTÄLLDA

Movitz gratulerar följande, som fått anställning som hornister. **Jonas Lindström** i Danska radions Underhållningsorkester, **Lars Thapper** i Norrköpings Symfoniorkester, **Stina Borg** i Göteborgs Symfonikerna och **Johan Lindstrand** i DalaSinfoniettan.

HORNTRÄFF I LUND

I Lund finns två symfoniorkestrar; Lunds Stadsorkester och Akademiska Kapellet. I dessa orkestrar finns två hornsektioner. Om två spelsugna hornsektioner finns i samma stad är möjligheten stor att dessa sektioner förr eller senare vill träffas och spela tillsammans. Det finns också möjligheten att de bjuder in fler hornister till sina sammankomster för det finns ju t.ex. en musikhögskola, en symfoniorkester och en operaorkester i Malmö.

Alla dessa möjligheter har under några års tid naturligtvis lett fram till att vi en eller två gånger i halvåret har träffats och spelat tillsammans och detta var precis vad som hände 7 juni på Kulturskolan i Lund. Efter inledande grillning i Kulturskolans park intog vi ett rum och inledde kvällens spel. Följande orkestrar och institutioner fanns representerade:

Akademiska Kapellet, Malmö Operaorkester, Danmarks Radios Underhållningsorkester, Lunds Stadsorkester, Malmö Musikhögskola och frilansande hornister.

Vi var totalt 12 hornister som gick loss på egna och andras arrangemang för 4-12 horn. Som vanligt gav vi oss på Eric Wahlsteens arrangemang för 8 horn av första satsen i Beethovens 5:a. Naturligtvis dök också Wagner upp på kvällens spellista. Sedvanlig avslutning blev en tröskning i Gröna böckerna.

Carl-Magnus Trygg

NYA STUDENTER

Nya studenter på musikhögskolornas musikerlinje är **Jesper Svensson** i Malmö, **Magnus Wretblad** och **Vladimir Vasovic** (3:e året) i Stockholm och **Per Textorius** och **Ida Sondell** i Göteborg.

EN LEGEND I HORNVÄRLDEN - ZDENEK TYLSAR

Efter fyrtio år i den tjeckiska filharmonin har Zdenek Tylsar (född 1945) 1 januari 2004 gått i pension från sin orkestertjänst. Tylsar är känd och beundrad för sin fantastiska lätthet, musikaliska fantasi och raffinemang i spelet. Han kom som 19-åring till orkestern år 1964, under Vaclav Neumanns tid som chefsdirigent, och blev solohornist där tre år senare.

Tylsar har spelat solo med tjeckiska filharmonin 32 gånger, varav Mozarts konsert KV 447 har framförts 8 gånger. Han har även spelat med orkestrar i bl a London, Wien, Tokyo och Oslo. Denne fenomenale hornsolist har spelat i nästan hela standardrepertoaren för valthorn, som Strausskonserterna och musik av Saint-Saëns och Schumann. 24 Reichstrios finns också inspelade tillsammans med Zdeneks bror Bedrich och Zdenek Divoký. Alla fyra Mozartkonserter har getts ut på skiva inte mindre än två gånger, dels med tjeckiska filharmonins kammарorkester och Zdenek Kosler (Pony Canyon) och dels med Prags kammарorkester utan dirigent (Supraphon). Denna skiva spelades in under en enda helg, vilket är en beundransvärd prestation eftersom Tylsar både var solist hela tiden och ledde orkestern.

Han har parallellt med det egna musicerandet undervisat vid musikakademin i Prag sedan mitten av 70-talet och har skolat generationer av unga hornister i den tjeckiska skolan med dess lyriska ton, mjuk med ett litet vibrato. Tylsar undervisar ännu ofta vid mästarclasser och är jurymedlem vid prestigefyllda tävlingar.

Anita Andersson